

ЗВІТ
про Стратегічну екологічну оцінку
Програми соціально-економічного і
культурного розвитку
міста Мелітополя на 2022 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1. Зміст та основні цілі програми соціально-економічного і культурного розвитку м. Мелітополя на 2022 рік	4
1.1. Зміст та основні цілі Програми	4
1.2. Зв'язок Програми з іншими документами державного планування	4
2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогностичні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)	5
3. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)	15
4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються документа державного планування, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)	16
5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються документа державного планування, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки документа державного планування	18
6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності - 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків	20
7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми	24
8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недостатність інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки)	26
9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення	28
10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення (за наявності)	29
11. Резюме нетехнічного характеру інформації, розраховане на широку аудиторію	29

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшого значення у міжнародній, національній і регіональній політиці набуває концепція збалансованого (сталого) розвитку, спрямована на інтеграцію економічної, соціальної та екологічної складових розвитку. Поява цієї концепції пов'язана з необхідністю розв'язання екологічних проблем і врахування екологічних питань в процесах планування та прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку країн, регіонів і населених пунктів.

Стратегічна екологічна оцінка стратегій, планів і програм дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу планованої діяльності на довкілля та використовувати результати цього аналізу для запобігання або пом'якшення екологічних наслідків в процесі стратегічного планування. Стратегічна екологічна оцінка (СЕО) – це новий інструмент реалізації екологічної політики, який базується на простому принципі: легше запобігти негативним для довкілля наслідкам діяльності на стадії планування, ніж виявляти та виправляти їх на стадії впровадження стратегічної ініціативи.

Метою СЕО є забезпечення високого рівня охорони довкілля та сприяння інтеграції екологічних факторів у підготовку планів і програм з метою забезпечення збалансованого (сталого) розвитку.

В Україні створені передумови для імплементації процесу СЕО, пов'язані з розвитком стратегічного планування та національної практики застосування екологічної оцінки. З 12 жовтня 2018 року в Україні вступив в дію закон «Про стратегічну екологічну оцінку». Відповідно до ст. 2 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» цього закону з 1 січня 2020 року стратегічна екологічна оцінка повинна здійснюватися для програм економічного і соціального розвитку областей та міст.

Поєднання зусиль, спрямованих на заохочення економічного зростання регіону із зусиллями, спрямованими на пом'якшення несприятливого впливу на довкілля, забезпечуватиме розвиток регіону, для якого є важливою якістю життя нинішнього та прийдешніх поколінь.

1. ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ ЦІЛІ ПРОГРАМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО І КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ МІСТА МЕЛІТОПОЛЯ НА 2022 РІК

1.1. Зміст та основні цілі Програми

Програма соціально-економічного і культурного розвитку міста Мелітополя на 2022 рік (далі – Програма) є короткостроковим документом державного планування й розробляється як інструмент реалізації Стратегії розвитку міста Мелітополя до 2030 року та Плану заходів з її реалізації на 2020-2022 роки.

Головною метою Програми соціально-економічного і культурного розвитку міста Мелітополя на 2022 рік є зростання добробуту і підвищення якості життя населення міста за рахунок забезпечення позитивних структурних зрушень в економіці міста Мелітополя, підвищення її конкурентоспроможності як основи для збалансованого зростання показників соціально-економічного розвитку, створення умов для підвищення ефективності використання бюджетних коштів.

Програма визначає цілі, завдання та основні заходи економічного і соціального розвитку міста на 2022 рік.

Заходи Програми фінансуються за рахунок коштів бюджету міста Мелітополя, субвенцій з державного та обласного бюджетів, коштів міжнародних фінансових організацій, банківських кредитів, внутрішніх та зовнішніх інвесторів.

Основними цілями та завданнями Програми є створення умов для:

- виконання операційних задач Стратегії розвитку міста Мелітополя до 2030 року;
- поліпшення умов життя мешканців міста за рахунок підвищення рівня зайнятості, зростання доходів населення, залучення коштів міжнародних фінансових організацій та інвесторів;
- підвищення стандартів життя, поліпшення якості та доступності освіти і медичного обслуговування, підвищення дієвості і стабільності соціального захисту мешканців міста, розвитку культурної та спортивної сфер міста;
- покращення стану навколишнього природного середовища та забезпечення екологічно збалансованого використання природних ресурсів.

Програма є документом державного планування місцевого рівня. Програмою окреслені цілі, основні завдання та заходи економічного, соціального та культурного розвитку міста на короткостроковий період з урахуванням загальнодержавних реформ. Основою Програми є людиноцентричний підхід, оскільки розвиток людського капіталу є підґрунтям зростання економіки та зміцнення конкурентних позицій міста як в області, так і країні.

1.2. Зв'язок Програми з іншими документами державного планування

Програма соціально-економічного і культурного розвитку міста Мелітополя на 2022 рік розроблена відповідно до Закону України від 21.05.1997 № 280/97-ВР «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», постанови Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 № 621 «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проектів Бюджетної декларації та державного бюджету».

При розробці Програми також враховані:

- 1) ключові положення Указу Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019 «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року»;
- 2) прогнозні показники економічного і соціального розвитку, затверджені
- 3) постановою Кабінету Міністрів України від 31.05.2021 № 586 «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2022-2024 роки»;
- 4) ключові положення Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку»;
- 5) Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»;

б) Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року».

Досягнення мети і цілей Програми також тісно пов'язане з завданнями і положеннями інших документів державного планування регіонального та місцевого значення, зокрема:

1) Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки (постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695);

2) Стратегія регіонального розвитку Запорізької області на період до 2027 року (рішення Запорізької обласної ради від 12.12.2019 № 134);

3) Стратегія розвитку міста Мелітополя на період до 2030 року (рішення Мелітопольської міської ради від 26.06.2019 № 7);

4) План заходів на 2020-2022 роки з реалізації Стратегії розвитку міста Мелітополя до 2030 року, затвердженого рішенням Мелітопольської міської ради від 18.11.2019 № 12;

5) Державна програма стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020-2022 роки, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів 27.05.2020 року № 534;

б) Закон України від 23.03.2000 № 1602-III «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України».

2. ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТОЧНОГО СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ТА ПРОГНОЗНІ ЗМІНИ ЦЬОГО СТАНУ, ЯКЩО ДОКУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ НЕ БУДЕ ЗАТВЕРДЖЕНО (ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ДАНИМИ, СТАТИСТИЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ)

Місто Мелітополь розташоване в північно-східній частині Причорноморської западини, в басейні р. Молочної. Близько 70 % території міста розташовано на вододілі з середніми висотами 34-40 м, решта — на крутому схилі долини р. Молочної. Місто розташоване на перетині транспортних магістралей.

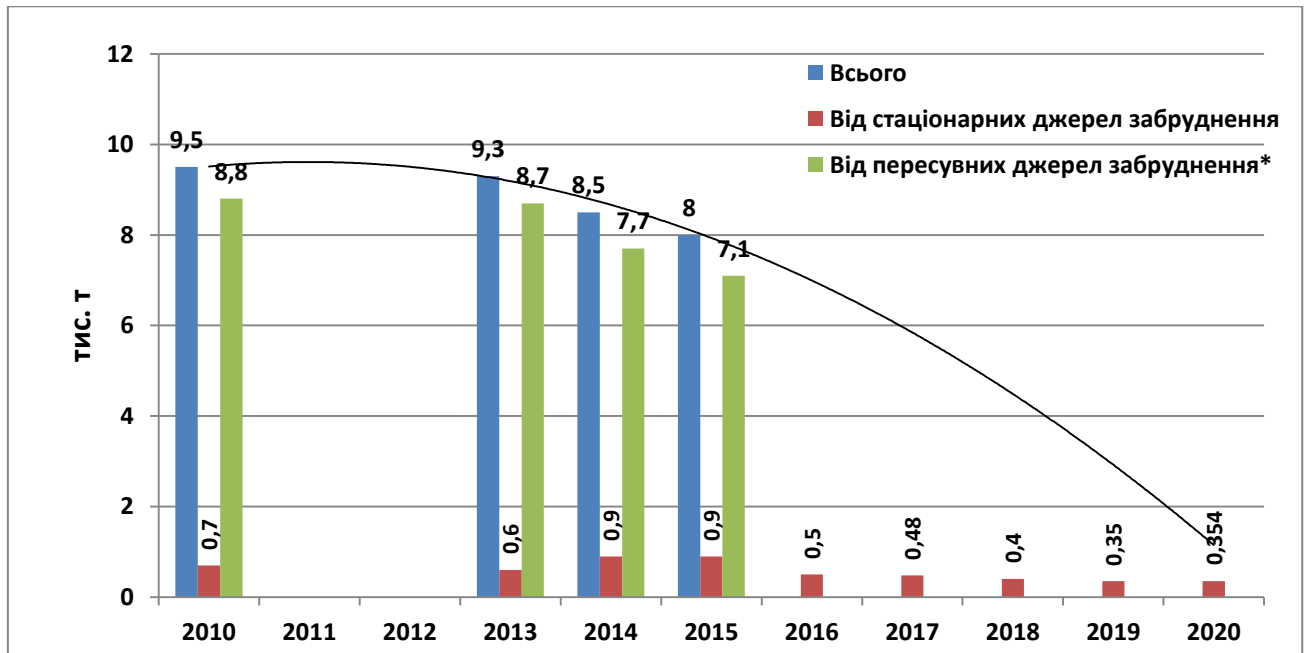
Стан довкілля території міста Мелітополя визначається природними умовами, наявністю та функціонуванням об'єктів життєзабезпечення, соціо-культурного призначення та виробничої сфери. Остання є ключовою у формуванні факторів впливу на стан атмосферного повітря, водних об'єктів, земельних територій та екосистемного і біологічного різноманіття.

Відповідно до «Екологічного паспорту Запорізької області за 2020 рік» найбільш екологічно небезпечними підприємствами (найбільшими забруднювачами) м. Мелітополя є АТ «Мелітопольський м'ясокомбінат», ТОВ «МЖК «Південний», ПП «Діміорс», КП «Водоканал», ДГ «Мелітопольське».

Аналіз стану навколишнього середовища м. Мелітополя за допомогою біоіндикації показує, що екологічна ситуація на його території загалом добра. Зменшити вплив екологічних ризиків унаслідок забруднення атмосферного повітря та ґрунту можна за допомогою створення спеціальних насаджень із зелених насаджень, які адаптовані до міського забруднення.

Стан атмосферного повітря

Забруднення атмосферного повітря у місті обумовлено викидами забруднюючих речовин від стаціонарних і пересувних джерел забруднення. Особливістю техногенних впливів на повітряний басейн міста є його переважне забруднення пересувними джерелами (рис. 1). Загалом спостерігається незначне зниження кількості викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря.

* з 2016 р. дані щодо викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел викидів відсутні у зв'язку зі зміною форми статистичної звітності: виключенням даної позиції зі звітів 2 ТП-повітря

Джерело: Інформація Головного управління статистики у Запорізькій області

Рис. 1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря в місті Мелітополі у 2010-2020 роках

Основними шкідливими речовинами, які надходять від стаціонарних і пересувних джерел в атмосферне повітря, є оксид вуглецю (CO), діоксид азоту (NO₂), діоксид сірки (SO₂), леткі органічні сполуки. З усього спектру забруднюючих речовин, що надходять в атмосферу, регулярно враховуються і контролюються тільки викиди підприємств. В місті обліковується 33 підприємства, що мають викиди забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел, які звітують за формою 2ТП-повітря.

Основними проблемами в сфері забруднення повітря, притаманними нашому місту, є:

- наявність застарілих технологій виробництва та обладнання;
- відсутність ефективних методів очистки газоподібних забруднюючих речовин (окислів азоту, сірки та вуглецю), що відходять від обладнання, яке працює на твердому, газоподібному та рідкому видах палива;
- забруднення повітря викидами з автомобільного транспорту;
- спалювання відходів, гілля та листя у приватному секторі.

За останні роки удосконалення механізмів обліку, нормування та лімітування викидів, впровадження газифікації приватного сектору та промислової частини міста, дало поступове зниження валових викидів.

На території міста у 2021 році встановлений датчик моніторингу якості повітря.

Відповідно до результатів санітарно-гігієнічного моніторингу якості атмосферного повітря на всій території м. Мелітополя, який проводиться Відокремленим підрозділом «Мелітопольський міський відділ ДУ «Запорізький ОЛЦ МОЗУ», починаючи з 2014 року в місті не зафіксовано жодних перевищень встановлених нормативів. Зокрема, у 2020 році було досліджено 48 проб атмосферного повітря в 6 точках спостереження (місцях впливу автомобільного транспорту): вул. Героїв України, 56; просп. Богдана Хмельницького, 71; вул. Гетьмана Сагайдачного, 38; вул. Ломоносова, 289; вул. Олександра Невського, 12; вул. Гризодубової, 42. Відхилень від норми не встановлено.

Стан водних ресурсів

Господарсько-питне водопостачання м. Мелітополя повністю здійснюється за рахунок підземних вод Мелітопольського та Ново-Пилипівського родовищ. 25 підприємств, розташованих у межах фактичної забудови міста, мають 135 свердловин на 4-х водоносних горизонтах (бучацький, сарматський, торгонський, крейдяний). Забір підземних прісних вод у м. Мелітополі складає: 6,856 млн м³, а споживання – 4,283 млн м³.

Станом на 01.01.2021 р. забір питної води з Мелітопольського родовища здійснюється 27 робочими артезіанськими свердловинами, в тому числі бучацького горизонту – 17 шт., сарматського горизонту – 10 шт.

Водоносний горизонт бучацьких відкладів є цільовим для водопостачання м. Мелітополь. Статичний рівень води в свердловинах водозабору встановлюється на глибині: нижня частина міста – 78,4-81,4 м від поверхні землі; нагріна частина міста – 93,3-115,0 м від поверхні землі. Мінералізація води змінюється від 743,4 мг/дм³ (північно-східна частина м. Мелітополя) до 1461,0 мг/дм³ (південно-західна границя водозабору), середня – 1072,2 мг/дм³.

Вода сарматського водоносного горизонту має підвищену мінералізацію і жорсткість. Для питного водопостачання непридатна. Підземні води цього горизонту використовуються для виробничо-технічних потреб підприємств міста, зрошування земель, а також для господарсько-питного водопостачання після змішування з водами бучацького горизонту.

Балансові експлуатаційні запаси питних підземних вод Мелітопольського родовища у кількості 21390 м³/добу і Ново-Пилипівського родовища у кількості 37600 м³/добу затверджені ДКЗ України в 2005 р. на розрахунковий термін 25 років (протоколи від 17.06.2005 № 981 та № 982).

У 2020 році згідно з планом соціально-гігієнічного моніторингу було проведено дослідження води питної у 24 артезіанських свердловинах, 6 водопровідних насосних станціях, 24 колонках загального користування. За санітарно-хімічними показниками (сухий залишок, хлориди, сульфати) 24 проби води питної з артсвердловин не відповідали вимогам ДСанПіН 2.2.4-171-10. За мікробіологічними показниками в артсвердловинах відхилень не встановлено. Вказані відхилення є характерними для сарматського водоносного горизонту і фіксуються кожен рік.

За мікробіологічними показниками 2 проби води питної в водопровідній мережі не відповідають вимогам ДСанПіН 2.2.4-171-10 за показником колиформні бактерії в 100 см³. По кожному випадку відхилення по мікробіологічним показникам поінформовано КП «Водоканал» ММР ЗО, були проведені очисні та дезінфікуючі роботи в мережі з послідовним паралельним відбором проб води питної лабораторіями ВП «Мелітопольський міський відділ ДУ «Запорізький ОЛЦ МОЗУ» і КП «Водоканал» ММР ЗО, повторних відхилень не встановлено.

Екологічний стан поверхневих водних об'єктів міста формується під антропогенним впливом суб'єктів господарювання. Загальна кількість стічних вод, що скидаються в поверхневі водойми, становить: 3,833 млн м³ на рік. Очищення міських каналізаційних стоків здійснюється на центральних очисних спорудах і на станції біологічного очищення стічних вод КП «Водоканал» Мелітопольської міської ради Запорізької області. Якість очищення задовільна, у межах дозволених гранично допустимих скидів. Але технічні можливості очисних споруд не дозволяють очистити стоки до гранично допустимих концентрацій водойм рибогосподарського призначення. У 2020 році суттєвого скорочення скиду забруднених зворотних вод у водні об'єкти не відбулося через погіршення якості очищення стічних вод. У 2020 році КП «Водоканал» Мелітопольської міської ради відведено у р. Молочна 3,833 млн м³ недостатньо очищених зворотних вод.

Моніторинг стану забруднення річки Молочної та струмків Кізіярського та Піщанського здійснюється ВП «Мелітопольський міський відділ ДУ «Запорізький ОЛЦ

МОЗУ» та відділом аналітично-лабораторного контролю Державної екологічної інспекції у Запорізькій області.

У 2019 - 2020 роках проведені дослідження води р. Молочна на санітарно – хімічні та мікробіологічні показники в 4 точках (міський пляж, тубдіспансер, 500 м вище ЦОС, 500 м нижче ЦОС). У 2019-2020 роках всі проби води р. Молочна (6 проб в 2019 році та 12 проб в 2020 році) не відповідають вимогам Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 19.06.1996 № 173, за показниками сухий залишок, хлориди, сульфати, залізо. За мікробіологічними показниками в 2020 році 3 проби води р. Молочна не відповідають Державним санітарним правилам планування та забудови населених пунктів, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 19.06.1996 № 173, за показником ЛКП в 100 см³.

Забір проб води з річки Молочна протягом епідсезону 2019-2020 років для дослідження на холеру проводився в 5 стаціонарних та 4 тимчасових додаткових точках (додаткові точки використовувались при виявленні в стаціонарних точках штамів холерного вібриону О1 групи).

Усього у бактеріологічній лабораторії ВП «Мелітопольський міський відділ ДУ «Запорізький ОЛЦ МОЗУ» відібрано і досліджено в 2019 році на холеру 75 проб води р. Молочної, в 7 пробах виявлено холерні вібриони О1 групи, в 68 пробах - холерні вібриони не О1 групи. В 2020 році на холеру досліджено 57 проб води р. Молочної, в 4 пробах виявлено холерні вібриони О1 групи, в 53 пробах - холерні вібриони не О1 групи.

Для дослідження на вібріофлору у м. Мелітополі в 2019 році було відібрано 18 проб стічних вод очисних споруд до очищення (виділено 12 холерних вібрионів не О1 групи) та 34 проби стічних вод інфекційного стаціонару (виділено 8 холерних вібрионів не О1 групи). В 2020 році для дослідження на вібріофлору у м. Мелітополі було відібрано 18 проб стічних вод очисних споруд до очищення (виділено 13 холерних вібрионів не О1 групи) та 36 проб стічних вод інфекційного стаціонару (виділено 13 холерних вібрионів не О1 групи).

За даними моніторингових досліджень, рівень позитивних знахідок вібріофлори в стаціонарних точках р. Молочної за останні роки сягає 100%.

Наповнення води в річці та струмках визначається інтенсивністю атмосферних опадів. В останні роки кліматичні особливості регіону міняються, а разом з ними змінюються й особливості випадання опадів. Очікується, що при загальному потеплінні кількість опадів на південному сході України може зменшитися і привести до збільшення ризику засух. Внаслідок цього може погіршитися стан річки та струмків.

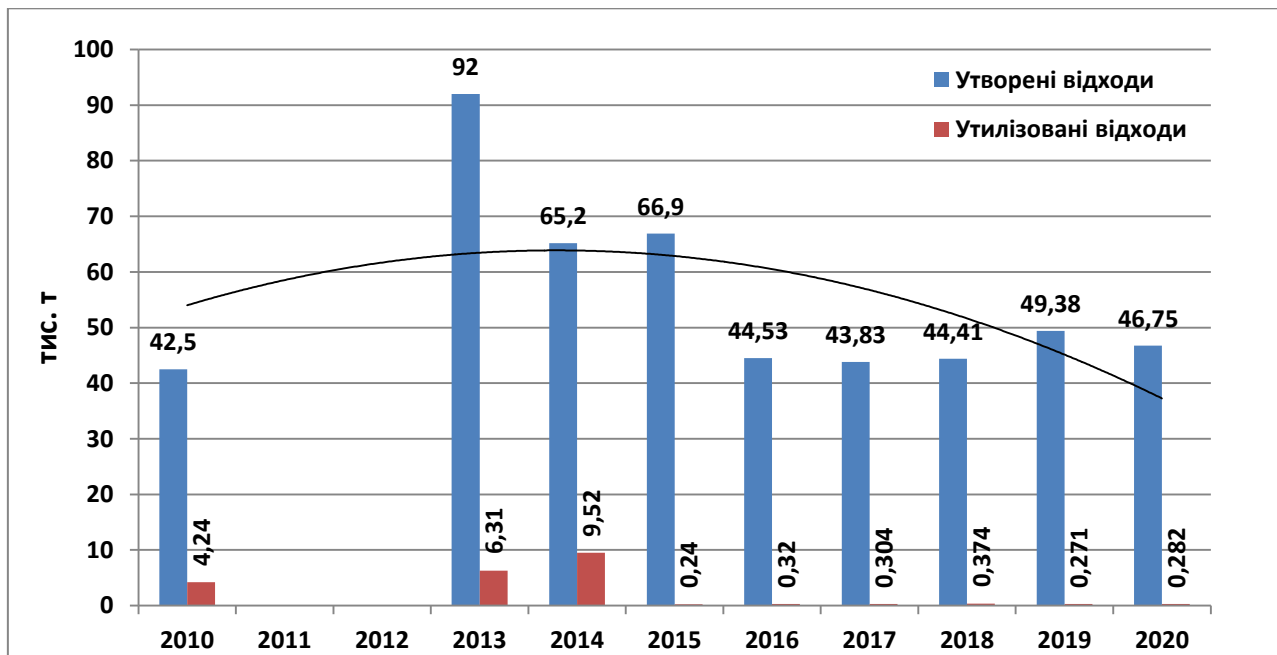
Поводження з відходами

У м. Мелітополі відходи представлені, в основному, побутовим сміттям, яке утворюється у процесі життєдіяльності населення, прибирання міських територій, приміщень, установ, підприємств, закладів, об'єктів сфери обслуговування, а також промисловими відходами, що утворюються суб'єктами господарювання у процесі виробництва продукції.

Динаміка утворення та утилізації відходів I-IV класів небезпеки в місті Мелітополь представлена на рис. 2. Можна відзначити, що відбуваються коливання обсягів утворення відходів та їх утилізації.

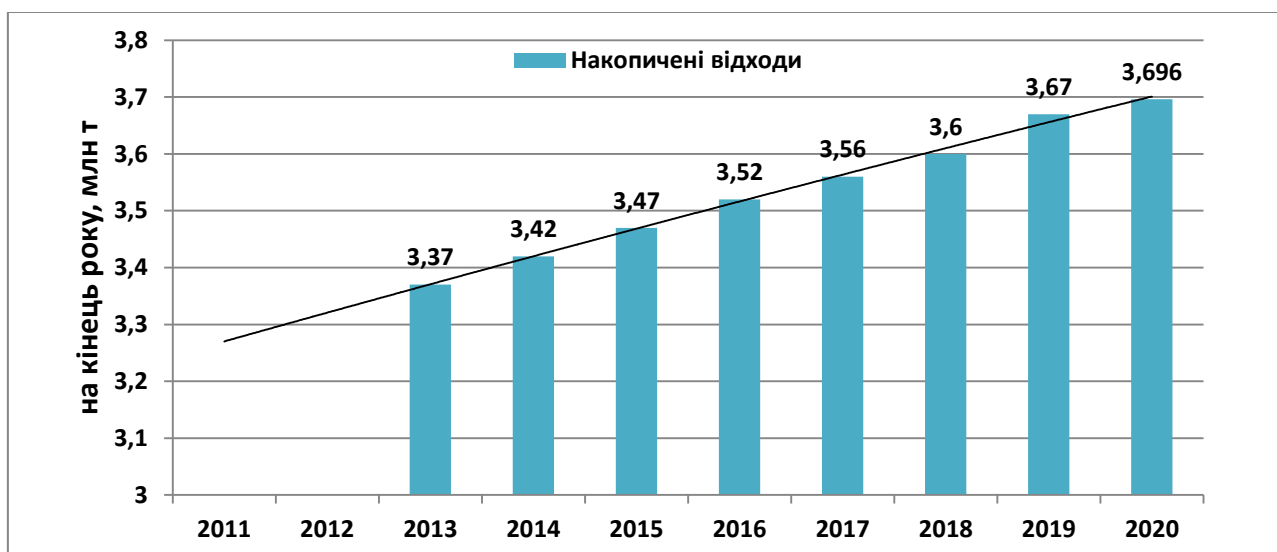
Загальний обсяг накопичених відходів невпинно зростає, але темпи зростання невисокі (рис. 3).

Джерело: Інформація Головного управління статистики у Запорізькій області

Рис. 2. Динаміка утворення та утилізації відходів I-IV класів небезпеки в місті Мелітополі у 2010-2020 роках

Джерело: Інформація Головного управління статистики у Запорізькій області

Рис. 3. Динаміка наявних накопичених відходів I-IV класів небезпеки у м. Мелітополі

У Схемі санітарного очищення міста Мелітополя, затвердженій рішенням виконавчого комітету Мелітопольської міської ради Запорізької області від 10.03.2016 № 40/1, визначені основні напрямки стратегічного розвитку сфери поводження з побутовими відходами у місті, розроблені основні проектні рішення і заходи для цієї сфери на наступні 5-25 років, визначені норми надання послуг з вивезення побутових відходів, замірів фактичних обсягів накопичення твердих побутових відходів, об'єктів їх утворення, вмісту цінних компонентів вторсировини в ТПВ. Всі заходи щодо поводження з побутовими відходами у м. Мелітополі здійснюються згідно з Схемою та відповідають директивам ЄС та стратегії розвитку цієї сфери в Україні.

Збирання відходів здійснюють всі підприємства, установи та організації м. Мелітополя. ТПВ розміщуються на Мелітопольському міському полігоні ТПВ, який працює в режимі перевантаження. Суб'єкти господарювання виконують часткове

сортування, а саме: збирають та здають на заготівельні пункти вторинну сировину – папір, скло, поліетиленову плівку, металобрухт. Збирання ТПВ у м. Мелітополі здійснюється в контейнери, розміщені на спеціально відведених та обладнаних площадках для збору відходів. Вивіз відходів з житлового фонду та від суб'єктів підприємницької діяльності згідно з рішенням виконавчого комітету Мелітопольської міської ради Запорізької області від 13.07.2017 № 132/2 здійснюється ТОВ «Умвельт-Мелітополь».

Мелітопольський міський полігон твердих побутових відходів є єдиним місцем з видалення ТПВ у м. Мелітополі. Полігон ТПВ знаходиться на землях Новенської сільської ради Мелітопольського району і функціонує з 1963 року. Площа полігону становить 21,97 га. Щорічно на полігоні ТПВ розміщується від 40 до 48 тис. тон відходів. Обслуговує полігон комунальне підприємство «Мелітополькомунтранс» Мелітопольської міської ради.

Стан земельних ресурсів

Найзначнішим національним багатством України є її земельні ресурси і родючі ґрунти. Земля і ґрунт - це важливий ресурс, який є джерелом їжі, основою для розвитку інфраструктури людства і фундаментом ландшафтів. Цей ресурс зберігає залишки нашого минулого, є сховищем генів і широкої гама біологічного різноманіття.

Найбільше впливають на зміну земель і ґрунтів процеси техногенного впливу, які пов'язані з промисловою та сільськогосподарською діяльністю, транспортом і урбанізацією територій.

Серед основних чинників, які становлять загрозу для ґрунтів, необхідно виділити фізичну деградацію (ерозія, ущільнення, переміщення великих обсягів землі), забруднення, засолення, виснаження, втрату органічних речовин і зменшення біологічного різноманіття.

Сьогодні в місті практично немає ділянок землі, які б не зазнали техногенних змін. Внаслідок урбанізації, техногенних впливів, довготривалого антропогенного навантаження природний рельєф м. Мелітополя представляє собою змінений та новоутворений штучний рельєф, що виник у результаті вертикального планування, підсіпки, зрізання, терасування вулиць, прокладки комунікаційних магістралей, каналізації, автотранспорту, житлових споруд та інших містобудівних процесів.

У результаті сучасного динамічного розвитку міста і змін міського рельєфу мають місце дефляційні, ерозійні, зсувні процеси, підтоплення території, просадочні явища, пилові бурі.

У 1969 році в м. Мелітополі була зафіксована найбільш вражаюча пилова буря, яка продовжувалася 14 діб без перерви та знищила шар ґрунту потужністю 8 см. Головними причинами їх виникнення є сухість ґрунтів та швидкість вітру, особливості рельєфу, а також відсутність достатньої деревинно-чагарникової зеленої зони в межах самого міста та слабка мережа вітрозахисних смуг у приміських територіях.

Відсутність нормально працюючої зливової системи, не закріпленість ґрунтів і зливи призвели до виникнення у місті ерозійних процесів (вимивання ґрунтів на схилах та виникнення ярів різних розмірів і форм).

У результаті зміни структури ґрунтів (зменшення об'єму лесової породи) при зрошенні або на різних етапах житлового чи виробничого будівництва відбувається просідання ґрунтів і, як наслідок, утворюються тріщини в фундаментах житлових будинків, провальні форми, зсуви та інші прояви.

Зсувні процеси виникають на схилах створених внаслідок розчленування міської поверхні геоморфологічними процесами. Важливими умовами розвитку зсувів на території Мелітополя є наявність у складі схилів глинистих порід, здатних змінювати свої фізико-хімічні властивості під впливом зволоження чи вивітрювання та при проведенні інженерно-будівельних робіт.

Підтоплення селітебних районів Мелітополя ґрунтовими водами призводить до затоплення підвальних помешкань, пошкодження фундаментів, розмиву старих глиняних будівель. В природних умовах постійно або періодично підтоплюються території, що знаходяться в понижених місцях рельєфу – у долинах річки Молочної та струмків

Кізіярського і Піщанського. Площа з близьким заляганням рівня ґрунтових вод (2 м і більше) складає 960 га з населенням понад 48 тис. осіб. Передумовами виникнення підтоплень у місті є порушення техніки поливу, порушення єдності міських дренажних систем, поганий технічний стан міських комунікаційних та зливових магістралей на фоні екстремальних погодних умов, пониження рельєфу та слабка дренажність ґрунтів, низька пропускна здатність водовідвідних споруд через заростання, замулювання та засмічення.

Завдяки розчищенню русел та поглибленню струмків і дренажних каналів, реконструкції зливових каналізацій можна досягти поліпшення відведення поверхневих вод та зниження рівня ґрунтових вод.

Ґрунтові умови міста в цілому сприятливі для ведення городньо-садибного господарства, зеленого будівництва та ландшафтного благоустрою міста. На території міста в основному формуються ґрунти чорноземного типу. У балках і річкових долинах є лугові і лучно-болотні чорноземи.

Найгострішою проблемою для мешканців Мелітополя є питання земельних відносин, які складають більше 40 відсотків усіх звернень, причому більша половина таких звернень пов'язана з виділенням землі для будівництва житлового будинку. У більшості випадків люди отримують відмову з формулюванням: «Через відсутність вільних земель».

За щільністю населення (3118 чол./км²) Мелітополь займає одне з перших місць в Україні. Причина такої ситуації — надзвичайно мала площа території міста (49,66 км²), яка набагато менша площі міст з аналогічною і навіть меншою чисельністю населення.

Основними джерелами забруднення ґрунтів в місті є промислові підприємства, транспорт, містобудівна діяльність, а також процеси, пов'язані з життєдіяльністю людини. Основні характерні тенденції деградації земель і забруднення ґрунтів на території м. Мелітополя наступні: висока частка захламлених і забруднених земель і ґрунтів на території міста, яка практично не знижується протягом тривалого часу; темпи самоочищення ґрунтів недостатні для нормалізації екологічної ситуації; у місті існує довгострокова тенденція збільшення площі порушених та деградованих земель.

Охорона земель, як компонента біосфери та просторової бази життєдіяльності населення, є пріоритетом у створенні ефективної системи планування, використання та охорони міських земель, підвищення цінності земельних ресурсів, створення умов для суттєвого збільшення соціального, екологічного, інвестиційного і виробничого потенціалів землі, перетворення її у самостійний фактор економічного зростання.

В умовах, коли земельні ресурси обмежені, а їх екологічний стан є критичним, проблема використання земельних ресурсів набуває першочергового значення.

Особливій охороні підлягають природні території та об'єкти, що мають велику екологічну цінність як унікальні та типові природні комплекси, для збереження сприятливої екологічної ситуації в регіоні, попередження та стабілізації негативних природних процесів і явищ. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні, утворюють єдину територіальну систему і включають території та об'єкти природно-заповідного фонду, курортні та лікувально-оздоровчі, рекреаційні, водозахисні, полезахисні та інші типи територій та об'єктів, що визначаються законодавством України.

Охорона земель природо-заповідного і водного фонду, як частини особливо цінних земель, забезпечується через впровадження особливого режиму використання, передбаченого чинними земельним та водним законодавствами України.

Зелені насадження

Зелені насадження відіграють дуже важливу роль у структурі сучасного міста. Рослинність забезпечує комфортність умов проживання людей у місті, регулює (в певних межах) газовий склад повітря і ступінь його забрудненості, утворює тінь, знижує вплив шумового фактору, регулює температурний режим та інші кліматичні характеристики міських територій, є джерелом естетичного відпочинку населення.

Загальна площа зелених насаджень Мелітополя становить 2318,6 га, у тому числі: насадження загального користування (парки, сквери, бульвари, братські кладовища, інші) –

226,5 га, насаджень спеціального користування (парки обмеженого користування – 1 та 2 відділення Інституту зрошувального садівництва, санітарно-захисні, меліоративні смуги, дослідницькі ділянки шкіл та Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, вищих навчальних закладів, інші) – 2092,1 га.

Територія існуючих зелених насаджень в місті є недостатньою. Площа ландшафтно-рекреаційних зон міст оцінюється згідно з нормативами ДБН 360-92, відповідно до яких рекомендована частка зелених територій по відношенню до загальної площі міста повинна становити не менше 60%. Озеленення міста не задовольняє цій умові. Показник озеленення міста (кількість насаджень загального користування на 1 мешканця) становить 12,8 м²/ос. при нормі 22 м²/ос.

При розгляді динаміки зміни ситуації за останні роки можна констатувати, що сьогодні в сфері зеленого будівництва в місті існує ряд негативних тенденцій. Спостерігається втрата статусу деяких парків і скверів у зв'язку з незадовільним станом благоустрою їх територій, загальне старіння і відмирання зелених насаджень.

Слід також зазначити, що для забезпечення сприятливого екологічного та санітарного стану міста, збереження здоров'я і зменшення захворюваності людей на алергійні хвороби є необхідність боротьби з карантинними рослинами та бур'янами шляхом скошування, виривання з коренем, вищипування їх поблизу садиб і офісів, на прилеглих і закріплених територіях.

Природоохоронні території міста

На території м. Мелітополя розташовано 8 об'єктів природно-заповідного фонду України (табл. 1) загальною площею 129,6959 га, що складає 2,61 % заповідності території (площа міста 4966 га).

Таблиця 1. Перелік об'єктів ПЗФ, розташованих на території м. Мелітополя

№	Назва об'єкта ПЗФ	Статус	Площа, га	Яким документом створений, оголошений
1.	Парк ім. Горького	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	31,87	Постанова Ради Міністрів України від 29.01.1960 № 105
2.	Парк біля залізничної станції	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	5,5	Рішення Запорізького облвиконкому від 25.09.1984 № 315
3.	Дуб черешчатий, який росте в «Парку біля залізничної станції»	Ботанічна пам'ятка природи		Рішення Запорізького облвиконкому від 12.12.1979 № 533
4.	Парк зрошувального садівництва	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	5,0	Рішення Запорізького облвиконкому від 25.09.1984 № 315
5.	Лісопитомник	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	80,8	Рішення Запорізької обласної ради від 25.12.2001 №5, рішення Запорізької обласної ради від 09.04.2015 № 23
6.	Студентський гай	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	0,39	Рішення Запорізької обласної ради від 09.04.2015 № 24

7.	Алея Слави	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	1,05	Рішення Запорізької обласної ради від 09.04.2015 № 24
8.	Заплава річки Молочної	Ландшафтний заказник місцевого значення	5,0	Рішення Запорізької обласної ради від 27.08.2015 № 35

Демографічна ситуація і здоров'я населення

Соціально-демографічна ситуація формується залежно від розвитку процесів відтворення населення та міграційних процесів. У м. Мелітополі триває багаторічна тенденція скорочення чисельності населення, основним чинником якої є природне скорочення. Така картина не є унікальною і спостерігається в усіх областях та по Україні в цілому Станом на 1 січня 2021 року відповідно до статистичних оцінок в м. Мелітополі проживало 150 768 осіб. Зниження чисельності населення відбувається за рахунок зниження народжуваності, переважання смертності над народжуваністю та міграції населення в інші регіони країни та за кордон.

Таблиця 2. Природний рух населення м. Мелітополя за 2019-2020 роки (осіб)

Чисельність населення				Кількість живонароджених		Кількість померлих		Природний приріст, скорочення (-)	
Наявне населення		Постійне населення							
2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
151948	150768	151795	150615	1280	1162	2288	2462	-1008	-1300

Стан здоров'я населення оцінюють за низкою показників зокрема за тенденцією та кількістю вперше зареєстрованих випадків захворювань, структурою населення, загальною кількістю захворюваності, очікуваною тривалістю життя, смертністю, причинами смерті тощо. Статистичні дані наведені згідно з даними головного управління статистики у Запорізькій області.

Таблиця 3. Кількість померлих за окремими причинами смерті у 2020 році в Запорізькій області

Причина смерті	Коди причин смерті за МКХ-10	Осіб
Усього	A00-U85	29388
Клас I. Деякі інфекційні та паразитарні хвороби	A00-B99	332
з них туберкульоз	A15-A19	168
хвороба, зумовлена вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ)	B20-B24	111
Клас II. Новоутворення	C00-D48	4484
з них злоякісні	C00-C97	4449
Клас III. Хвороби крові й кровотворних органів та окремі порушення із залученням імунного механізму	D50-D89	6
Клас IV. Ендокринні хвороби, розлади харчування та порушення обміну речовин	E00-E89	47
з них цукровий діабет	E10-E14	39
Клас V. Розлади психіки та поведінки	F01-F99	8
з них розлади психіки та поведінки внаслідок вживання алкоголю	F10	2
Клас VI. Хвороби нервової системи	G00-G98	374
Клас IX. Хвороби системи кровообігу	I00-I99	18378

з них		
ішемічна хвороба серця	I20–I25	10662
алкогольна кардіоміопатія	I42.6	652
цереброваскулярні хвороби	I60–I69	5180
Клас X. Хвороби органів дихання	J00–J98	741
з них грип і пневмонія	J10–J18	555
Клас XI. Хвороби органів травлення	K00–K92	1022
з них алкогольна хвороба печінки	K70	151
Клас XII. Хвороби шкіри та підшкірної клітковини	L00–L98	27
Клас XIII. Хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини	M00–M99	28
Клас XIV. Хвороби сечостатевої системи	N00–N99	130
Клас XV. Вагітність, пологи та післяпологовий період	O00–O99	8
Клас XVI. Окремі стани, що виникають у перинатальному періоді	P00–P96	32
Клас XVII. Природжені вади розвитку, деформації та хромосомні аномалії	Q00–Q99	31
Клас XVIII. Симптоми, ознаки та відхилення від норми, що виявлені при клінічних і лабораторних дослідженнях, не класифіковані в інших рубриках	R00–R99	1019
Клас XX. Зовнішні причини смерті	V01–Y89	1645
з них		
транспортні нещасні випадки	V01–V99	189
випадкове утоплення та занурення у воду	W65–W74	63
нещасні випадки, спричинені дією диму, вогню та полум'я	X00–X09	18
випадкове отруєння, спричинене отруйними речовинами (крім алкоголю)	X40–X44, X46–X49	271
випадкове отруєння та дія алкоголю	X45	148
навмисне само ушкодження	X60–X84	401
наслідки нападу з метою убивства чи нанесення ушкодження	X85–X99, Y00–Y09	71
Клас XXII. Коди для особливих цілей	U00–U85	1074
COVID-19, вірус ідентифікований	U07.1	982
COVID-19, вірус неідентифікований	U07.2	92

Таблиця 4. Динаміка кількості померлих за окремими причинами смерті за 2005-2020 роки в Запорізькій області

Рік	Всього померлих	За окремими причинами:							з них від	
		хвороби системи кровообігу (I00–I99)	новоутворення (C00–D48)	зовнішні причини смерті (V01–Y89)	хвороби органів травлення (K00–K92)	хвороби органів дихання (J00–J98)	деякі інфекційні та паразитарні хвороби (A00–B99)	причини смерті, позначені кодами для особливих цілей (U00–U85)	COVID-19, вірус ідентифікований (U07.1)	COVID-19, вірус неідентифікований (U07.2)
2005	30810	15043	4441	2955	899	880	647	–	–	
2006	30514	15427	4376	2672	969	791	579	–	–	
2007	30747	16620	4326	2741	940	875	585	–	–	
2008	30127	16841	4295	2507	1035	738	604	–	–	
2009	28154	16848	4453	1986	894	665	531	–	–	
2010	28553	17924	4518	1874	889	723	549	–	–	
2011	27033	17362	4374	1741	851	656	447	–	–	
2012	26406	16804	4628	1718	900	609	508	–	–	

2013	26498	17225	4535	1664	967	667	456	–	–	–
2014	27773	18384	4511	1852	870	597	476	–	–	–
2015	28066	18321	4567	1748	878	631	463	–	–	–
2016	28129	17860	4570	1628	931	757	468	–	–	–
2017	27758	17870	4419	1546	886	613	409	–	–	–
2018	27871	17397	4524	1705	999	586	416	–	–	–
2019	27823	17492	4487	1652	988	630	424	–	–	–
2020	29388	18378	4484	1645	1022	741	332	1074	982	92

Існуючі статистичні дані говорять про такі загальні тенденції в області та місті як зниження народжуваності, підвищення показника смертності, підвищення питомої ваги населення старшого пенсійного віку, зниження середньої очікуваності тривалості життя. В цілому тенденції різкого або негативного погіршення стану здоров'я населення немає.

Прогнозні зміни стану довкілля м. Мелітополя, якщо документ державного планування не буде затверджено

Програма соціально-економічного і культурного розвитку міста Мелітополя на 2022 рік визначає, серед інших, такі пріоритетні напрямки розвитку як створення умов для високої якості життя, безпечної та креативної урбаністики, умов для покращання довкілля та ресурсозбереження.

Програма є комплексним планувальним документом, а досягнення її цілей забезпечить реалізація низки заходів, в тому числі й передбачених цільовими місцевими програмами. Серед таких програм є ті, що безпосередньо спрямовані на поліпшення стану навколишнього середовища - зокрема, міські програми «Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру», «Розвиток велосипедної інфраструктури м. Мелітополя», «Організація підтримки і реалізації стратегічних ініціатив та підготовки проектів розвитку міста Мелітополя», «Реалізація бюджету участі у місті Мелітополі», «Муніципальний маркетинг та розвиток туризму», «Заходи, спрямовані на охорону та раціональне використання природних ресурсів», «Благоустрій міста», «Підвищення продуктивності та стабільної роботи об'єктів водовідведення та каналізаційних мереж», «Підвищення продуктивності та стабільної роботи об'єктів водопостачання та водопровідних мереж» та інші.

У разі не затвердження Програми соціально-економічного і культурного розвитку міста Мелітополя на 2022 рік розвиткові заходи не будуть здійснені, а отже не буде підстав для очікування позитивного впливу на стан довкілля, умови життя та здоров'я населення.

3. ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, УМОВ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ТА СТАНУ ЙОГО ЗДОРОВ'Я НА ТЕРИТОРІЯХ, ЯКІ ЙМОВІРНО ЗАЗНАЮТЬ ВПЛИВУ (ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ДАНИМИ, СТАТИСТИЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ)

Очікується, що виконання заходів, передбачених Програмою, дозволить поліпшити загальний екологічний стан міста та позитивно вплине на умови життєдіяльності, здоров'я і добробут населення. Аналіз поточного стану довкілля та здоров'я населення міста Мелітополя, тенденцій його зміни, зокрема, в контексті виконання попередніх аналогічних програм соціально-економічного розвитку, дозволяє зробити висновок про те, що виконання Програми спричинить позитивний вплив на стан заселених територій, зелених зон, водного фонду, а виробничі підприємства більш оптимально використовуватимуть природні ресурси та мінімізують вплив на довкілля.

Реалізація передбачених Програмою інфраструктурних проектів буде здійснюватися при неухильному дотриманні вимог чинного законодавства й регуляторної бази, а отже не спричинить понаднормативного впливу на довкілля.

При цьому Програма передбачає низку завдань екологічного спрямування, зокрема, таких як модернізація виробництв з метою зменшення шкідливих викидів в атмосферу, подальше впорядкування та розвиток зелених насаджень міста, реконструкція та будівництво мереж тепло-, водозабезпечення і водовідведення міста із застосуванням енергозберігаючих технологій, удосконалення системи поводження з відходами, реалізація заходів з енергоефективності з використанням сучасних інноваційних технологій, раціональне використання енергоресурсів у житлово-комунальному господарстві, покращення стану каналізаційних мереж та споруд на них. Програма також спрямована на підвищення рівня суспільної екологічної свідомості.

При успішній реалізації заходів Програми можна очікувати зниження техногенного навантаження на міське середовище і як наслідок – позитивних змін у здоров'ї громадян та екосистемах міста.

4. ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ, У ТОМУ ЧИСЛІ РИЗИКИ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, ЗОКРЕМА ЩОДО ТЕРИТОРІЙ З ПРИРОДООХОРОННИМ СТАТУСОМ (ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ДАНИМИ, СТАТИСТИЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ)

Основні екологічні проблеми міста Мелітополя пов'язані з достатньо високим рівнем антропогенного навантаження, що обумовлює негативний вплив на стан навколишнього природного середовища, в тому числі:

забруднення атмосферного повітря автотранспортом та викидами промисловості і житлово-комунального сектору;

забруднення водних об'єктів скидами недостатньо очищених та забруднених вод;

недосконала система поводження з відходами на території міста;

перевантаження Мелітопольського міського полігону твердих побутових відходів;

незадовільний технічний стан очисних споруд, каналізаційних насосних станцій

незадовільний технічний стан (руйнування) колекторів міської каналізаційної системи

нестача зелених насаджень загального користування у місті Мелітополі, їх не задовільний стан;

малі площі територій з природоохоронним статусом, недостатньо ефективні природоохоронні заходи зі збереження біорізноманіття.

Забруднення поверхневих водотоків

Поверхневі води в межах міста представлені річкою Молочною, що протікає околицею міста довжиною 10 км, та двома струмками — Кізіярським і Піщанським, які впадають у річку Молочну.

Через високе і тривале техногенне навантаження поверхневі водні об'єкти міста обміліли і мають значний рівень бактеріального і хімічного забруднення. Основними факторами забруднення поверхневих вод є інтенсивне скидання стічних вод, замулення водних об'єктів, відсутність в багатьох притоках річки Молочної постійного водотоку, антисанітарний стан балок, витік каналізаційних колекторів.

Скид неочищених або недостатньо очищених зворотних вод є результатом незадовільного технічного стану очисних споруд, каналізаційних насосних станцій, зношеності технологічного обладнання, незадовільного технічного стану деяких колекторів міської каналізаційної системи. З кожним роком зростає відсоток зносу каналізаційних мереж, але і роботи з планової заміни проводяться достатньо швидкими темпами. Зменшується кількість аварійних ситуацій. Дошові, талі та дренажні стоки від підприємств і з території міста потрапляють в струмки, р. Молочну та р. Тащанак.

Сучасний стан річки Молочної несприятливий для повноцінного її функціонування. Вода річки Молочної непридатна для водопостачання, її мінералізація перевищує 3,0 г/л.

Забрудненість річки значно перевищує її можливості до самоочищення та самовідновлення. Тому цей водний об'єкт міста найбільше потерпає від антропогенно-техногенного навантаження.

Забруднення повітря

Основними проблемами в сфері забруднення повітря, притаманними м. Мелітополю, є:

- наявність застарілих технологій виробництва та обладнання;
- відсутність ефективних методів очистки газоподібних забруднюючих речовин (окислів азоту, сірки та вуглецю), що надходять від обладнання, яке працює на твердому, газоподібному та рідкому видах палива, а також через аераційні ліхтарі;
- забруднення повітря викидами від автомобільного транспорту;
- спалювання відходів, гілля та листя в приватному секторі.

Перевантаження Мелітопольського міського полігону ТПВ

Мелітопольський міський полігон твердих побутових відходів є єдиним місцем з видалення ТПВ у м. Мелітополі. Полігон ТПВ знаходиться на землях Новенської сільської ради Мелітопольського району і функціонує з 1963 року. Площа полігону ТПВ, згідно з державним актом на право постійного користування землею, виданим Новенською сільською радою від 05.03.2009 № 119079 серія ЯЯ, складає 21,9708 га. Паспорт на полігон, як на місце видалення відходів, розроблений, погоджений і затверджений в установленому порядку від 19.12.2002 з реєстраційним номером 299.04.2002.

Щорічно на полігоні ТПВ розміщується від 40 до 48 тисяч тон відходів. Станом на 01.01.2021 року на полігоні ТПВ (від початку його експлуатації) накопичено 3695914,189 тон відходів. За 2020 рік – 46718,29 т.

Обслуговує полігон КП «Мелітополькомунтранс» Мелітопольської міської ради. Підприємство отримало ліцензію на провадження господарської діяльності з захоронення побутових відходів.

Проблеми існуючих зелених насаджень

Одна з основних екологічних проблем міста пов'язана з незадовільним станом зелених насаджень загального користування (парків і скверів), а також необхідністю збереження і розвитку існуючих зелених зон. Актуальними проблемами озеленення міських територій є:

- відсутність державних актів на право користування земельними ділянками, що ускладнює вирішення питань з утримання, охорони і захисту зелених насаджень;
- ущільнення забудови, влаштування доріг, інших інженерних мереж та споруд за рахунок територій об'єктів зеленого господарства;
- наявність випадків знесення зелених насаджень без нарахування і внесення їх відновної вартості;
- наявність фактів невиконання вимог з оформлення необхідних документів на знесення зелених насаджень, що приводить до необґрунтованого та незаконного їх знесення;
- нестача коштів для оновлення існуючих зелених насаджень та насадження нових;
- неналежний догляд та обмеженість ремонтів і реконструкції зелених насаджень у зв'язку із практикою залишкового фінансування на утримання зелених насаджень;
- необхідність оснащення підприємств, які надають послуги з догляду за зеленими насадженнями міста, машинами і механізмами, засобами малої механізації, добривами і хімікатами для підживлення та захисту зелених насаджень, обладнанням по переробці (утилізації) рослинних відходів для недопущення їх спалювання;
- втрата декоративності, збільшення сухостійних, ушкоджених хворобами і шкідниками дерев, забур'янення газонів, зменшення площ квіткового оформлення.

SWOT-АНАЛІЗ ЕКОЛОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В МІСТІ

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> • Багатогалузовий та диверсифікований господарський комплекс (машинобудування, харчова та легка промисловість) • Вдале розміщення міста – транзитно-логістичний центр • В межах міста розташоване Мелітопольське родовище прісної води • Сформована культура підприємництва, розроблено відповідні цільові програми • Близькість сировинної бази для виробництва харчової продукції • Центр виробництва саджанців фруктових та декоративних рослин • Наявність Плану дій зі сталого енергетичного розвитку • На території міста розташовано 8 територій та об'єктів природно-заповідного фонду, з них один – загальнодержавного значення 	<ul style="list-style-type: none"> • Забруднення та замулення поверхневих водотоків (річка Молочна, струмки) • Відсутність ефективної системи поводження з ТПВ • Перевантаження Мелітопольського міського полігону ТПВ • Незадовільний технічний стан очисних споруд і каналізаційних насосних станцій • Високий рівень фізичного зносу об'єктів міської інфраструктури та житлово-комунального господарства • Незадовільний технічний стан (руйнування) деяких колекторів міської каналізаційної системи • Підтоплення селітебних районів Мелітополя ґрунтовими водами в межах понижень рельєфу • Недосконала система громадського транспорту
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> • Стимулювання енергоефективності у виробництві та житлово-комунальній сфері • Використання альтернативних джерел енергії • Значний кліматичний і технологічний потенціал для впровадження сонячної енергетики • Впровадження енергоощадних технологій • Подальший розвиток екологічного управління • Можливість отримання кредитів від міжнародних фінансових установ 	<ul style="list-style-type: none"> • Політична нестабільність та воєнні дії на сході України • Продовження економічної стагнації через політичну кризу на сході України • Зростання кількості аварійних ситуацій через зношеність комунальної інфраструктури • Зростання рівня забруднення водних об'єктів внаслідок неефективної системи очищення стічних вод • Зростання рівня захворюваності внаслідок забруднення довкілля

5. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ЗАПОБІГАННЯМ НЕГАТИВНОМУ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ВСТАНОВЛЕНІ НА МІЖНАРОДНОМУ, ДЕРЖАВНОМУ ТА ІНШИХ РІВНЯХ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, А ТАКОЖ ШЛЯХИ ВРАХУВАННЯ ТАКИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо), ратифікований Верховною Радою України (№ 562-VIII від 01.07.2015), та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (ухвалено Верховною Радою України 28 лютого 2019 року). У цьому законі зазначено, що стратегічна екологічна оцінка належить до основних інструментів реалізації державної екологічної політики та дасть змогу запобігти негативному впливу на навколишнє природне середовище та встановити відповідність запланованої чи здійснюваної діяльності нормам і вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки.

В Україні проведення СЕО регламентується Законом України «Про стратегічну екологічну оцінку» (№ 2354-VIII від 20 березня 2018 року).

Відповідно до Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (№ 722/2019 від 30.09.2019) має бути забезпечено дотримання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року.

Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини, ратифікована Указом Президії Верховної Ради від 04.10.1988 № 6673-XI, яка передбачає зобов'язання забезпечувати виявлення, охорону, збереження, популяризацію й передачу майбутнім поколінням природної спадщини на її території.

З ростом індустріального виробництва у світі зросла кількість викидів парникових газів в атмосферу, що, в свою чергу, призвело до глобальних змін клімату. Для запобігання цьому у 1997 році було прийнято Кіотський протокол, до якого (оновлена редакція від 14.01.2001) приєдналися 186 країн.

Основні зобов'язання у сфері охорони довкілля стосуються заходів щодо охорони від забруднення та покращення стану атмосферного повітря, водних об'єктів та ґрунтового покриву, охорони та збереження біорізноманіття.

Охорона навколишнього природного середовища забезпечується комплексом захисних заходів, в основі яких покладена система державних законодавчих актів. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі що пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, в документі державного планування встановлюються згідно з вимогами чинного законодавства України, зокрема Водного, Земельного кодексів України, Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про стратегічну екологічну оцінку», «Про охорону земель», «Про охорону атмосферного повітря», «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення», «Про відходи», «Про природно-заповідний фонд України», «Про екологічну мережу України», «Про тваринний світ», «Про рослинний світ», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про регулювання містобудівної діяльності», Постанови КМУ від 18.12.1998 № 2024 «Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів», Постанови КМУ від 25.03.1999 № 465 «Про затвердження Правил охорони поверхневих вод від забруднення зворотними водами», ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування та забудова територій», ДБН В.1.1-31:2013 «Захист територій, будинків і споруд від шуму».

Під час підготовки документа державного планування було враховано ряд зобов'язань:

обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів;

виконання заходів, що гарантують екологічну безпеку середовища для життя і здоров'я людей, а також запобіжний характер заходів щодо охорони навколишнього природного середовища;

забезпечення процедури оцінки впливу на довкілля для об'єктів, розташованих у межах проектованої території, і щодо яких законодавством передбачена така процедура у відповідності до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

6. ОПИС НАСЛІДКІВ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ВТОРИННИХ, КУМУЛЯТИВНИХ, СИНЕРГІЧНИХ, КОРОТКО-, СЕРЕДНЬО- ТА ДОВГОСТРОКОВИХ (1, 3-5 ТА 10-15 РОКІВ ВІДПОВІДНО, А ЗА НЕОБХІДНОСТІ - 50-100 РОКІВ), ПОСТІЙНИХ І ТИМЧАСОВИХ, ПОЗИТИВНИХ І НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ

Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації Програми соціально-економічного та культурного розвитку міста Мелітополя на 2022 рік визначалися відповідно до контрольного переліку, наведеного в таблиці 5.

Таблиця 5. Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації Програми

Чи може реалізація Програми спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
Повітря				
1. Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел?			•	
2. Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел?			•	+
3. Погіршення якості атмосферного повітря?			•	+
4. Появу джерел неприємних запахів?			•	
5. Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату?			•	
Водні ресурси				
6. Збільшення обсягів скидів у поверхневі води?			•	
7. Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)?			•	+
8. Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти?			•	
9. Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населенню?			•	
10. Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод?			•	+
11. Появу загроз для людей і матеріальних об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)?			•	
12. Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту?			•	
13. Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону?			•	+
14. Зміни напряму або швидкості потоків підземних вод?			•	
15. Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)?			•	

Чи може реалізація Програми спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
16. Забруднення підземних водоносних горизонтів?			•	
Відходи				
17. Збільшення кількості утворюваних твердих побутових відходів?		•		+
18. Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки?			•	
19. Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки?			•	
20. Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами?			•	+
21. Утворення або накопичення радіоактивних відходів?			•	
Земельні ресурси				
22. Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару?			•	
23. Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів?			•	
24. Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу?			•	
25. Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літогенної основи або зміни геологічної структури?			•	
26. Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель?			•	
27. Виникнення конфліктів між ухваленими цілями програми та цілями місцевих громад?			•	
Біорізноманіття та рекреаційні зони				
28. Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)?			•	
29. Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві?			•	
30. Збільшення площ зернових культур або сільськогосподарських угідь в цілому?			•	
31. Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин?			•	
32. Будь-який вплив на кількість і якість наявних рекреаційних можливостей?			•	+
33. Будь-який вплив на наявні об'єкти історико-культурної спадщини?		•		+
34. Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появу			•	

Чи може реалізація Програми спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
естетично неприйнятних місць, руйнування пам'ятників природи тощо)?				
Населення та інфраструктура				
35. Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території?			•	
36. Вплив на нинішній стан забезпечення житлом або виникнення нових потреб у житлі?			•	
37. Суттєвий вплив на нинішню транспортну систему? Зміни в структурі транспортних потоків?		•		+
38. Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень?			•	+
39. Потреби в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги?			•	
40. Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей?			•	+
Екологічне управління та моніторинг				
41. Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки?			•	
42. Погіршення екологічного моніторингу?			•	
43. Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого самоврядування на процеси техногенного навантаження?			•	
44. Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва?			•	+
Інше				
45. Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів?			•	
46. Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу?			•	
47. Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії?			•	+
48. Суттєве порушення якості природного середовища?			•	+
49. Появу можливостей досягнення короткотермінових цілей, які ускладнюватимуть досягнення довготривалих цілей у майбутньому?			•	
50. Такі впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності викличуть значний негативний екологічний ефект, що матиме значний негативний прямий або опосередкований вплив на добробут людей?			•	

На основі експертних оцінок, представлених в табл. 5, можна зробити наступні висновки щодо ймовірного впливу Програми на довкілля.

Вплив на атмосферне повітря. В результаті реалізації Програми не передбачається збільшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря та погіршення його стану. Можливе, навіть, зменшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел і покращення якості атмосферного повітря внаслідок оновлення рухомого складу на міських автобусних маршрутах загального користування зі зменшеним строком експлуатації транспортних засобів та покращенням показників категорії, класу комфортності та екологічності, поліпшення стану дорожньо-транспортної інфраструктури та сприяння розвитку велоінфраструктури у м. Мелітополі (облаштування міста велодоріжками).

Вплив на водні ресурси. Програма не передбачає створення підприємств, діяльність яких призведе до збільшення обсягів скидів забруднених вод у поверхневі води. Тому реалізація Програми не має призвести до погіршення стану водних ресурсів. Програмою передбачається реалізація заходів з реконструкції споруд та мереж інженерної інфраструктури з заміною обладнання (злива каналізація, централізоване водопостачання та водовідведення), гідротехнічних споруд, що дозволить знизити рівень забруднення поверхневих та ґрунтових вод.

Відходи. Місто характеризується значним рівнем утворення і накопичення великих обсягів промислових і побутових відходів. Ймовірно кількість накопичених відходів зростатиме й надалі. Придбання та встановлення контейнерів для збору побутових відходів у районах приватної забудови та будівництво контейнерних майданчиків дозволить зменшити несанкціоновані сміттєзвалища, матиме позитивний ефект для реалізації Схеми санітарного очищення міста Мелітополя та збільшить відсоток населення, охопленого послугами збирання відходів.

Вплив на земельні ресурси. Внаслідок реалізації Програми не передбачається змін у топографії або в характеристиках рельєфу, поява таких загроз, як зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози. Ліквідація несанкціонованих звалищ ТПВ в цілому матиме позитивний вплив.

Вплив на біорізноманіття та рекреаційні зони. У Програмі не передбачається реалізація завдань, які можуть призвести до негативного впливу на біорізноманіття та існуючі об'єкти природнозаповідного фонду (ПЗФ). Разом з тим, реалізація цього завдання має сприяти озелененню міста та зростанню кількості сучасних зелених зон, покращенню здоров'я населення шляхом боротьби з карантинними та шкідливими рослинами.

Вплив на культурну спадщину. Реалізація Програми не має призводити до негативного впливу на наявні об'єкти історико-культурної спадщини. Разом з тим, утримання та ремонт пам'ятників, елементів благоустрою, малих архітектурних форм та впровадження туристичних маршрутів сприяють збереженню та розвитку історико-культурної спадщини.

Вплив на населення та інфраструктуру. Програма не передбачає появу нових ризиків на стан здоров'я чи захворюваність населення міста. Може мати місце вплив на транспортну систему, оскільки планується розбудова автомагістралей Мелітопольського району. Разом з тим, планується розвиток дорожньої інфраструктури, який передбачає створення безпечної системи дорожнього руху, оптимізацію системи паркування, облаштування міста вело- та пішохідними доріжками. Також, поліпшення санітарно-епідеміологічної та санітарно-епізоотичної ситуації на території міста; реконструкція та ремонт об'єктів комунальної інфраструктури, збільшення додаткових зелених насаджень позитивно вплине на загальні покращення умов життя і діяльності громади.

Екологічне управління, моніторинг та інше. Програма спрямована на збереження природних ресурсів і не передбачає послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки. Разом з тим, встановлення енергозберігаючого

обладнання та приборів обліку теплової енергії на підприємствах комунальної форми власності та в бюджетних закладах міста, модернізація газового обладнання, технічне переоснащення насосних станцій, реконструкція теплових мереж з метою економії природного газу, електроенергії і теплової енергії спрямовані на економію ресурсів та ефективне їх використання. Реалізація має сприяти створенню системи екологічного контролю та моніторингу ефективності досягнення екологічних цілей.

Кумулятивний вплив. Ймовірність того, що реалізація Програми призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

Таким чином, реалізація Програми соціально-економічного та культурного розвитку міста Мелітополя на 2022 рік не має супроводжуватися появою нових негативних наслідків для довкілля. Разом з тим, реалізація багатьох оперативних завдань Програми має призвести до покращення екологічної ситуації в місті.

У порівнянні з нульовою альтернативою, вплив на довкілля оцінюється як незначний, оскільки буде обумовлений впливом існуючих незмінних факторів. При впровадженні заходів Програми, у порівнянні із існуючим станом, очікується позитивний вплив на навколишнє природне середовище, у тому числі на здоров'я населення.

7. ЗАХОДИ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЄТЬСЯ ВЖИТИ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ, ЗМЕНШЕННЯ ТА ПОМ'ЯКШЕННЯ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ

Реалізація проекту Програми потребує виконання великої кількості заходів, що стосуються розвитку сфери забезпечення м. Мелітополя системами інженерної інфраструктури, ремонту вулично-дорожньої мережі, енергозбереження і раціонального використання природних ресурсів, виконання яких є невід'ємною складовою при створенні сприятливого в екологічному відношенні життєвого середовища.

Серед головних заходів, що мають безпосередній вплив на санітарно-гігієнічні умови проживання населення та забезпечують пом'якшення негативних наслідків реалізації проекту Програми, можна виділити:

- вдосконалення існуючої транспортної мережі автобусних маршрутів загального користування міста Мелітополя;

- оновлення рухомого складу на міських автобусних маршрутах загального користування зі зменшеним строком експлуатації транспортних засобів та покращенням показників категорії, класу комфортності та екологічності;

- здійснення заходів енергозбереження шляхом зменшення споживання енергоносіїв в бюджетних закладах міста, підприємствах комунальної форми власності, системі вуличного освітлення та житловому фонді міста; встановлення енергозберігаючого обладнання, приборів обліку теплової енергії, індивідуальних теплових пунктів та терморегуляторів в бюджетних закладах та установах міста;

- здійснення заходів енергозбереження шляхом технічного переоснащення насосних станцій, теплових мереж;

  - впровадження системи екологічного моніторингу якості повітря;

  - подальший розвиток вулично-дорожньої мережі – ремонт існуючих вулиць, доріг та тротуарів, а також покриття прибудинкових територій та внутрішньо кварталних проїздів;

  - виконання заходів щодо знищення та попередження розповсюдження карантинних та шкідливих рослин;

  - ліквідація несанкціонованих звалищ побутових відходів;

  - створення та обладнання нових скверів (зелених зон) у житлових районах міста, формування локальних місць рекреаційного використання з їх благоустроєм та ландшафтною організацією;

  - розчищення водопропускних споруд міста: русел струмків, балок, дренажних каналів, канав, ровів, колекторів та інших елементів водопропускної мережі, косіння водної рослинності, делорвація водоймищ;

розвиток систем водопостачання, а саме: реконструкція ділянки Новопилипівського водогону, ремонт водопровідних мереж;

розвиток системи водовідведення – реконструкція каналізаційних колекторів; реконструкція центральних очисних споруд; оновлення аераційної системи станції біологічного очищення;

розвиток системи теплопостачання - проведення реконструкції котелень та ремонт теплових мереж, заміна аварійних ділянок;

модернізація мереж зовнішнього освітлення міста, а саме: заміна ламп розжарювання на енергозберігаючі;

придбання контейнерів для збору твердих побутових відходів (за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища);

мінімізація наслідків надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру;

приведення пожежних гідрантів у працездатний стан, встановлення гідрантів у безводних районах міста;

заходи з озелененням, збереження ландшафтного та біотичного різноманіття сприятиме покращенню якості природного середовища, включаючи позитивний вплив на здоров'я населення.

Виконання заходів, передбачених Програмою, матиме позитивний вплив на всі складові довкілля, поліпшення загального екологічного та естетичного стану території міста Мелітополя.

З метою покращення стану здоров'я шляхом підвищення доступності, якості та ефективності медичного обслуговування (з урахуванням потреб усіх груп населення та термінових викликів сьогодення, насамперед, спричинених пандемією COVID-19) основними завданнями та заходами Програми є:

розташування закладів охорони здоров'я вторинної ланки на території єдиного лікарняного містечка;

поліпшення роботи відділення невідкладних станів, враховуючи заходи президентської програми «Велике будівництво»;

впровадження діяльності відділення променевої діагностики та реперфузійної терапії з катетерізаційною лабораторією на базі підрозділу «Лікарня невідкладних станів»;

надання психіатричної та наркологічної допомоги населенню на базі КНП «ТМО «Багатопрофільна лікарня інтенсивних методів лікування та швидкої медичної допомоги» ММР ЗО шляхом приєднання до КНП «ТМО «БЛІМЛ та ШМД» ММР ЗО КНП «Мелітопольський заклад з надання психіатричної допомоги» ЗОР;

реалізація заходів щодо організації надання якісних медичних послуг мешканцям об'єднаного Мелітопольського району шляхом об'єднання ресурсних потенціалів територіальних громад у рамках єдиного медичного простору та удосконалення єдиних підходів до надання первинної медичної допомоги через систему державних фінансових гарантій;

забезпечення реконструкції будівель та оснащення сучасним медичним обладнанням, в першу чергу для розвитку надання сучасних онкологічних послуг з радіологічного лікування на базі КНП «ТМО «БЛІМЛ та ШМД» ММР ЗО, у тому числі медичної допомоги з ранньої діагностики онкозахворювань на амбулаторно-поліклінічному рівні;

покращення якості надання реабілітаційних послуг для людей з ураженнями опорно-рухового апарату і нервової системи шляхом впровадження нових та покращення існуючих методик, організаційних структур та укомплектування матеріально-технічної бази, у тому числі за рахунок залучення грантових проєктів;

формування клієнтоорієнтовної практики, спрямованої на забезпечення гідності та приватності пацієнта:

продовження навчання персоналу;

стандартизація процесу роботи з пацієнтами;

впровадження ідеології, культури відмінного клієнтського сервісу, методів моніторингу якості сервісу;

розбудова ефективної мережі вторинної ланки у межах об'єднаного Мелітопольського району; підвищення доступності та своєчасності надання первинної медичної допомоги з урахуванням територіальної реформи;

розвиток медичних послуг з діагностики та лікування злоякісних новоутворень на базі КНП «ТМО «БЛІМЛ та ШМД» ММР ЗО;

створення реабілітаційно-терапевтичного простору для пацієнтів з ураженням опорно-рухового апарату та нервової системи, спрямованих на відновлення активного способу життя і працездатності громадян;

підвищення якості кадрового забезпечення шляхом запровадження системи прогнозування на довгострокову перспективу за категоріями медичного персоналу у відповідності до потреб закладів охорони здоров'я. Підготовка кадрів адміністративно-управлінського персоналу з врахуванням основ сучасного менеджменту;

подальше розширення послуг на базі КНП «ЦЛД та ЛМД» ММР ЗО, у тому числі консультативно-діагностичних та послуг з трансфузіології;

удосконалення інформаційно-медичного забезпечення шляхом формування технічних завдань для покращення надання первинної та вторинної медичної допомоги, впровадження нових функціональних модулів МІС;

здійснення вибудовування системи з ефективного задоволення потреб пацієнта (клієнтоорієнтований сервіс);

покращення матеріально-технічної бази закладів охорони здоров'я м. Мелітополя шляхом придбання обладнання та інструментарію, проведення капітальних ремонтних робіт;

безперебійне забезпечення населення та лікувально-профілактичних закладів міста лікарськими засобами, виробами медичного призначення, дезінфікуючими засобами та інше;

здійснення контролю за цінами на ліки, медичні вироби та на соціально значущі товари;

запровадження певних обмежень, що мають запобігти інфікуванню COVID-19 (обмеження за кількістю відвідувачів, обов'язкове застосування засобів індивідуального захисту, дезінфекція приміщень аптечних закладів згідно з рекомендацією ВООЗ);

налагодження можливості здійснення онлайн-замовлень та резервування з подальшим придбанням препарату безпосередньо в аптеці;

реалізація комплексу заходів щодо рівня довіри всіх верств населення (контроль якості лікарських засобів на підприємстві, інформування населення про роботу підприємства та соціальні програми щодо забезпечення лікарськими засобами населення міста Мелітополя та району через телевізійні та інтернет мережі, підтримання програми національної символіки та популяризація символіки міста Мелітополя).

8. ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ВИПРАВДАНИХ АЛЬТЕРНАТИВ, ЩО РОЗГЛЯДАЛИСЯ, ОПИС СПОСОБУ, В ЯКИЙ ЗДІЙСНЮВАЛАСЯ СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА, У ТОМУ ЧИСЛІ БУДЬ-ЯКІ УСКЛАДНЕННЯ (НЕДОСТАТНІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ ТА ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ТАКОЇ ОЦІНКИ)

СЕО Програми соціально-економічного та культурного розвитку міста Мелітополя на 2022 рік розроблялась з урахуванням результатів аналізу характеристик і тенденцій зміни навколишнього середовища території міста Мелітополя, результатів аналізу демографічних показників та показників здоров'я населення, тенденцій зміни цих показників та їх порівняння з показниками інших громад, результатів аналізу цілей і завдань Програми в контексті їх впливу на довкілля і здоров'я.

Програма соціально-економічного та культурного розвитку міста Мелітополя на 2022 рік територіальної громади є типовим планувальним документом, розроблення та виконання якого передбачені на щорічній основі, як і для інших територіальних громад України. Програма розроблена з урахуванням вимог чинного законодавства, серед яких екологічні

вимоги є обов'язковими і чітко прописаними. Ці вимоги спрямовані на усунення наднормативного негативного впливу на стан довкілля і здоров'я людей.

Під час підготовки звіту стратегічної екологічної оцінки визначено доцільність і прийнятність планованої діяльності і обґрунтування економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів щодо забезпечення безпеки довкілля, а також оцінено вплив на навколишнє середовище, прогноз впливу на навколишнє середовище, виходячи із особливостей планованої діяльності з урахуванням природних, соціальних та техногенних умов.

У контексті стратегічної екологічної оцінки Програми були розглянуті два головні сценарії розвитку:

оптимістичний, який демонструє позитивну динаміку, яка можлива за умови успішної реалізації Програми;

гіпотетичний «нульовий», за яким не розробляється і не затверджується Програма, за яким більшість зовнішніх загроз і багато внутрішніх проблем з високою ймовірністю погіршать існуючу екологічну ситуацію.

«Нульова альтернатива» (у випадку, якщо документ державного планування не буде затверджено). При гіпотетичному «нульовому» сценарії будуть продовжуватись поточні (несприятливі) тенденції щодо стану довкілля і подальший стабільний розвиток міста є вочевидь проблематичним, а згодом – і неможливим. Ця альтернатива призведе до загострення зазначених вище проблем, що негативно вплине на стан довкілля і здоров'я людей. Також не будуть виконуватись заходи Стратегії розвитку міста Мелітополя до 2030 року.

Гіпотетичний сценарій пов'язаний із досить ймовірним збереженням, «консервацією» нинішнього стану виробництва громади. Цей варіант виходить з того, що зміни у економічній політиці практично не відбуватимуться. При цьому якісні показники розвитку виробництва будуть залишатись малорухомими. А це вкрай стримує процеси інноваційного розвитку економіки.

Реалізація гіпотетичного сценарію ілюструє значне загострення соціально-політичних, фінансово-економічних, комунальних проблем, перешкоджаючих набуттю високої якості життя, комфортних умов життя та добробуту населення.

Отже, за результатами аналізу визначено, що в рамках гіпотетичного сценарію подальший сталий розвиток м. Мелітополя є дещо ускладненим, і цей сценарій призводить до погіршення екологічної ситуації в межах території міста, продовження подальшого зносу інфраструктури, неефективного використання енергоресурсів.

«Оптимістичний сценарій» (у випадку, якщо документ державного планування буде затверджено). Результати проведення цільового аналізу планованих завдань щодо їх відповідності цілям охорони довкілля, визначених на місцевому рівні, виявили необхідність прийняття Програми. Виконання запланованих заходів з охорони довкілля та здоров'я населення має спиратися на використання сильних сторін міста, максимальне використання зовнішніх можливостей, врахування слабких сторін та мінімізації зовнішніх загроз.

Оцінка ймовірних наслідків для довкілля та здоров'я в результаті реалізації Програми в тому вигляді, в якому документ поданий для екологічного оцінювання, свідчить про його екологічну збалансованість, оскільки виконання завдань Програми у 2022 році в цілому матиме позитивний або ж нейтральний вплив на стан водних та земельних ресурсів, атмосферного повітря, флору, фауну, природні та урбанізовані ландшафти, рекреаційні зони, об'єкти природної та культурної спадщини, а отже й на здоров'я мешканців міста.

В інтересах ефективного та сталого розвитку міста та підвищення якості життя населення найсприятливішим варіантом буде затвердження запропонованої Програми.

9. ЗАХОДИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

СЕО не завершується прийняттям рішення про затвердження Програми соціально-економічного і культурного розвитку міста Мелітополя на 2021 рік. Значущі наслідки для довкілля, в тому числі для здоров'я населення, повинні відслідковуватися під час реалізації Програми, зокрема, з метою виявлення непередбачених несприятливих наслідків і вжиття заходів щодо їх усунення.

Результати моніторингу мають бути доступними для органів влади та громадськості. Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» встановлює необхідність здійснення моніторингу наслідків виконання документу державного планування для довкілля (ст. 17). Результати моніторингу мають бути доведені до відома природоохоронних органів і органів охорони здоров'я, а також громадськості.

Моніторинг може бути використаний для:

порівняння очікуваних і фактичних наслідків, що дозволяє отримати інформацію про реалізацію Програми;

отримання інформації, яка може бути використана для поліпшення майбутніх оцінок (моніторинг як інструмент контролю якості СЕО);

перевірки дотримання екологічних вимог, встановлених відповідними органами влади;

перевірки того, що Програма виконується відповідно до затвердженого документу, включаючи передбачені заходи із запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків.

Організація моніторингу вимагає визначення того, хто повинен здійснювати моніторинг, хто повинен забезпечувати доступ до результатів, що має бути предметом моніторингу, яка інформація повинна оприлюднюватися (безпосередні дані вимірювань або результати їх аналізу), де слід здійснювати моніторинг, з якою періодичністю і протягом якого часу, коли слід оприлюднити результати, які методи моніторингу та поширення інформації слід використовувати.

Для організації моніторингу можуть бути використані існуючі системи моніторингу та інформаційні системи або вони мають бути спеціально удосконалені для цілей СЕО.

Підсумки моніторингу підводяться один раз на рік у вигляді річних звітів.

Фіксуються та аналізуються: а) ступінь виконання кожного завдання; б) невиконані завдання, причини відхилення, пропозиції; в) дані за індикаторами, що відображають результат реалізації проєктів; г) оцінка потреб у фінансуванні; д) пропозиції щодо вдосконалення діючої системи моніторингу.

Моніторинг базується на розгляді обмеженого числа відібраних показників (індикаторів) та аналізі досягнення запланованих результатів, які демонструють наслідки для довкілля, в тому числі для здоров'я населення. Система запропонованих в Програмі індикаторів включає еколого-економічні та екологічні індикатори:

- економія бюджетних коштів в результаті впровадження енергоефективних заходів;
- економія енергетичних ресурсів в результаті впровадження енергоефективних заходів;
- обсяги коштів МТД, кредитів, інвестиційних ресурсів фінансових установ в проєкти енергоефективності, залучені містом;
- обсяги коштів залучених населенням в рамках «теплих кредитів»;
- зменшення/збільшення обсягів викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря стаціонарними та пересувними джерелами забруднення;
- обсяг фінансування заходів з охорони навколишнього природного середовища;
- кількість осіб, залучених до заходів з екологічної освіти.

Кількість екологічних індикаторів можна розширити шляхом використання таких індикаторів, для яких є моніторингові дані (табл. 6).

Таблиця 6. Екологічні індикатори для моніторингу виконання Програми

№	Індикатор
Забруднення повітря	
1.	Викиди найпоширеніших забруднюючих речовин (оксид вуглецю, пил, діоксиди азоту та сірки) в атмосферне повітря
Водні ресурси	
2.	Обсяги забору та використання прісної води
3.	Обсяги скидання очищених і недостатньо очищених зворотних вод у водні об'єкти
4.	Якість води у р. Молочна і струмках
Озеленення	
5.	Рівень озеленення території міста (кількість висаджених дерев у місті за рік)
6.	Кількість територій та об'єктів природно-заповідного фонду
Відходи	
7.	Обсяги утворення ТПВ на території міста
8.	Обсяги утилізованих промислових відходів
9.	Кількість виявлених та ліквідованих несанкціонованих сміттєзвалищ
Здоров'я населення	
10.	Рівень захворюваності населення міста

10. ОПИС ЙМОВІРНИХ ТРАНСКОРДОННИХ НАСЛІДКІВ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ (ЗА НАЯВНОСТІ)

Враховуючи географічне розташування м. Мелітополя на значній відстані від меж сусідніх держав, ймовірні транскордонні наслідки для довкілля та здоров'я населення відсутні.

11. РЕЗЮМЕ НЕТЕХНІЧНОГО ХАРАКТЕРУ ІНФОРМАЦІЇ, РОЗРАХОВАНЕ НА ШИРОКУ АУДИТОРІЮ

Головною метою Програми соціально-економічного і культурного розвитку міста Мелітополя на 2022 рік є зростання добробуту і підвищення якості життя населення міста за рахунок забезпечення позитивних структурних зрушень в економіці міста Мелітополя, підвищення її конкурентоспроможності як основи для збалансованого зростання показників соціально-економічного розвитку, створення умов для підвищення ефективності використання бюджетних коштів.

При аналізі та оцінці поточного стану навколишнього середовища були використані статистичні дані та офіційні дані обласного та місцевих органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері охорони здоров'я.

У процесі роботи були проаналізовані доступні дані моніторингових спостережень, що здійснюються суб'єктами в рамках програм державного моніторингу навколишнього середовища на локальному та регіональному рівні.

Основними екологічними проблемами міста є забруднення і замулення поверхневих водотоків, забруднення атмосферного повітря транспортом та промисловими підприємствами, перевантаження Мелітопольського міського полігону твердих побутових відходів, недостатній рівень озеленення міста, незадовільний технічний стан очисних споруд, каналізаційних насосних станцій, зношеність технологічного обладнання, незадовільний технічний стан (руйнування) колекторів міської каналізаційної системи.

Основні зобов'язання у сфері охорони довкілля області визначаються законами України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про стратегічну екологічну оцінку», «Про оцінку впливу на

довкілля», «Про відходи», «Про інвестиційну діяльність», Водним кодексом України, Указом Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року».

Реалізація Програми соціально-економічного і культурного розвитку міста Мелітополя на 2021 рік не повинна призвести до появи нових негативних наслідків для довкілля, якщо під час її реалізації будуть належним чином враховані природоохоронні вимоги.

Аналіз тенденцій змін стану довкілля в місті вказує на незначне зниження кількості викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря, погіршення якості очищення зворотних вод, зростання забруднення поверхневих водотоків, коливання обсягів утворення і утилізації відходів. Загальні обсяги накопичених відходів I-IV класів небезпеки зростають, але темпи зростання уповільнилися.

Антропогенними чинниками змін у м. Мелітополі є розвиток промислових підприємств у галузях машинобудування, харчової та легкої промисловості, діяльність яких призводить до забруднення довкілля. Значним чинником змін антропогенного характеру може бути розвиток бізнесу та залучення інвестицій, якщо не будуть дотримані екологічні вимоги. Значним антропогенним чинником є тверді побутові відходи, а також їх розміщення та переробка. Важливим антропогенним чинником є замулення та забруднення поверхневих водотоків, що пов'язано з недостатньо ефективною роботою очисних споруд і незадовільним станом каналізаційних мереж. Одним з найважливіших чинників змін природного характеру, що можуть вплинути на розвиток міста, є зміна клімату. На екологічну ситуацію може вплинути демографічний чинник, оскільки в останні роки в місті спостерігається ускладнення демографічної ситуації.

Ймовірність того, що реалізація Програми призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

Реалізація Програми не має супроводжуватися появою нових негативних наслідків для довкілля. Разом з тим, реалізація багатьох завдань та заходів Програми має призвести до покращення екологічної ситуації в місті та стану здоров'я населення.

Моніторинг відібраних показників (індикаторів) впровадження Програми є важливою формою контролю того, який фактичний вплив на довкілля та здоров'я населення матиме Програма. Кількість показників (індикаторів) можна розширити шляхом використання таких індикаторів, для яких є моніторингові дані. Необхідно передбачити регулярність збору моніторингових даних за визначеними екологічними індикаторами та їх постійний аналіз для належного врахування екологічної складової в процесі прийняття рішень щодо планування розвитку у майбутньому.

З огляду на зазначене можна стверджувати, що в цілому розроблення Програми було проведено з урахуванням ймовірних впливів на довкілля та з прагненням їх мінімізації.

Заступник начальника відділу
з благоустрою та екології

Олена КОПМАЛЬ

Завідувач кафедри екології,
загальної біології та раціонального
природокористування
Мелітопольського державного педагогічного
університету ім. Богдана Хмельницького,
доктор географічних наук, доцент

Володимир ВОРОВКА

Заступник директора з наукової роботи
Інституту морської біології НАН України,
доктор біологічних наук

Віктор ДЕМЧЕНКО